

У той же час слід зазначити, що це формулювання не є вичерпним та єдиним загальноприйнятим. Досі підлягають сумніву такі ознаки соціальної держави, як її надкласовий характер та принципи соціальної справедливості. Згадаємо, що економічна криза останніх років, змусила уряди багатьох країн Заходу перейти у своїй політиці на бік крупного капіталу та обмежити соціальні завоювання працюючих. А це говорить про необхідність ще деяких вагомих важелів, які б не дозволили зійти зі шляху побудови соціальної держави. Ці важелі мають стати суттєвими ознаками соціальної держави у доповнення до тих, які вже визначені.

Бібліографічні посилання:

1. Гладко В. Україна перед вибором//Сов. Россия. – 2001.-15ав.
2. Государственное право Германии: В 2 т. –М., 1994. – Т.1.
3. Государственное право Германии. М., 1994.
4. Der Grosse Brockhaus.Wiesbaden.57/ -Bd XI.
5. Загальна теорія держави і права /За ред.. В.В.Копейчикова. – К., 2003;
6. Кистяковский Б.А. Государство правовое и социалистическое//Вопр. филос. 1990.№6.
7. Мальцев Г.В.Буржуазный эгалитаризм. –М.,1984.
8. Общая теория государства и права: Аккад. курс в 2 т. /Под ред. М.Н. Марченко – Т. 1.:М., 1998.
9. Общая теория государства и права. М., 1998.
10. Общая теория права/Под общ. ред. А.С.Пиголкина. –М., 1996.
11. Теория государства и права: Курс лекц. – М.,1992.
12. Теория государства и права: Курс лекц./Под. Ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. – М., 1997.
13. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права і держави. - -К.,1995;
14. Фабрициус Ф. Права человека и европейская политика. Политико–правовое положение трудящихся в Европейском сообществе. / Пер. с англ. – МГУ, 1995.
15. Хропанюк В.М. Теория государства и права. – М., 1995.

УДК 368.02 (477) (07)

О. В. Марченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Проаналізовано питання, пов'язані зі страхуванням життя.

Ключові слова: страхування життя,страховик, страхувальник, страхові платежі, угоди страхування.

**Проанализированы вопросы, связанные со страхованием жизни.
Ключевые слова: страхование жизни, страховщик, страхователь,
страховые платежи, договора страхования.
This article deals with legal regulation of life's insurance.
Key words: insurance, insurer, insured, insurance compensation,
insurance treatment.**

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ІНСТИТУТ СТРАХОВОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Набуття Україною незалежності створило умови для реформування суспільства на принципах ринкової економіки, що, в свою чергу, спричинило необхідність реформування правового простору держави. У сфері страхування на перший план вийшли відносини страхування відповідальності господарюючих суб'єктів. І лише в останні три роки відбулися певні зрушення у сфері особистого страхування громадян, що потребує відповідного дослідження цього питання правниками та учасниками страхового ринку.

Зв'язок проблеми з важливими науковими чи практичними завданнями. Однією з умов повноцінної інтеграції України у сучасну європейську правову систему є наявність ефективної системи забезпечення населення соціальним захистом. Як свідчить світовий досвід, одним із важливих індикаторів стану економіки країн з ринковою економікою є рівень розвитку страхування, зокрема особистого, та особливо страхування здоров'я та життя.

Право громадян на захист життя та здоров'я гарантується Конституцією України [1, ст.ст.27,28,46,49]. Реалізація права громадян на охорону здоров'я здійснюється шляхом страхування: обов'язкового чи добровільного [2, ст.5]. Окремою галуззю страхових правовідносин виокремлюють особисте страхування, яке включає в себе страхування рівня життя громадян, їхньої працездатності. В свою чергу страхування рівня життя громадян має дві великі підгалузі: соціальне страхування населення (страхування допомог, пенсій, пільг) та особисте страхування громадян

(страхування життя та страхування від нещасних випадків, страхування на дожиття, смерті).[5, с.30]

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Основними дослідниками, чії праці присвячені питанням страхування, є В.Д.Базилевич, К.С.Базилевич, Д.П.Біленчук, П.Д.Біленчук, О.М.Залетов, Л.В.Нечипорук, Н.Б.Пацурія, О.О.Слюсаренко. Але практично всі вони або аналізують страховий ринок у цілому, або досліджують питання страхування відповідальності, інвестиційних ризиків, страхування застави, тощо.

Формулювання мети статті. З огляду на вищезазначене та у зв'язку із підвищенням активності громадян у сфері особистого страхування, авторка вважає за необхідне розглянути основні аспекти особистого страхування життя громадян згідно чинного законодавства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхування життя у всьому світі – один із найбільш ефективних інструментів вирішення соціальних проблем. У багатьох країнах вже давно склалася система взаємодоповнюючого соціального захисту населення: державне соціальне забезпечення, групове страхування співробітників підприємств, індивідуальне страхування. На частку довготермінових різновидів страхування у західних країнах припадає 35 - 78 % загального обсягу страхових внесків. В Україні цей показник за підсумками 2007 р. становив 0,52%. В європейських країнах частка страхових платежів за довготерміновим страхуванням життя сягає 6 -10% ВВП, а в Україні – 0,006% [3, с.8]. Вирішення проблеми соціального захисту за рахунок страхування стимулюється в розвинутих країнах державою, оскільки зменшує кількість людей, які залежать від підтримки держави. Таким чином, держава може зосередитися на соціальному забезпеченні найменш захищених категорій громадян – громадяни, що працюють, в основному, самі піклуються про себе.

Страховання життя, відповідно до Закону України «Про страхування», - це різновид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату у відповідності до договору страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення терміну дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою обумовленого договором віку. Умови договору страхування життя можуть також передбачати обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі нещасного випадку, що стався з застрахованою особою, та (або) у разі хвороби застрахованої особи.

Якщо у разі настання страхового випадку передбачені регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), обов'язковим є передбачення в договорі страхування ризику смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою із довічних страхових виплат. В інших випадках передбачення ризику смерті застрахованої особи є обов'язковим протягом усього терміну дії договору страхування життя.

Страхові виплати за договором страхування життя здійснюються в розмірі страхової суми (її частини) та (або) у вигляді регулярних, послідовних виплат, обумовлених в договорі страхування сум (ануїтету).

Розмір страхової суми та (або) розміри страхових виплат визначаються за домовленістю сторін при укладанні договору страхування або у разі внесення змін в договір страхування, або у випадках, передбачених чинним законодавством. Страхова сума не встановлюється для страхового випадку, за настанням якого здійснюються регулярні, послідовні страхові виплати у вигляді ануїтету. Вказаний в договорі страхування життя розмір інвестиційного прибутку не може перевищувати 4% річних [4, с.101].

У разі несплати страховиком чергового страхового внеску в розмірі та у терміни, передбачені правилами та договором страхування життя, таким

договором може бути передбачене право страховика в односторонньому порядку зменшити розмір страхової суми та (або) страхових виплат.

Договором страхування життя може бути передбачена індексація (зміна) за офіційним індексом інфляції розміру страхової суми та страхових виплат протягом дії договору страхування життя за умови відповідної індексації розміру страхового платежу (страхового внеску, страхової премії). Порядок та умови індексації визначаються правилами та договором страхування.

Страхові виплати за договорами страхування життя здійснюються незалежно від суми, яку повинен отримати отримувач за державним соціальним страхуванням та соціальним забезпеченням, та суми, яка повинна бути йому сплачена як відшкодування збитків.

Розмір страхової суми визначається в момент укладання договору страхування. Договір страхування життя може передбачати збільшення розміру страхової суми та (або) розміру страхових виплат на суми (бонуси), які визначаються страховиком один раз на рік за іншими фінансовими результатами його діяльності (участь у прибутках страховика). Прийняті страховиком додаткові страхові зобов'язання повідомляються страхувальнику письмово та не можуть бути в подальшому зменшені в односторонньому порядку.

Страхувальники можуть укласти зі страховиками договори про страхування третіх осіб (застрахованих осіб) лише з їхньої згоди, окрім випадків, передбачених чинним законодавством.

Грошові зобов'язання сторін за договорами страхування життя, за їхньої згоди, можуть бути визначені як у національній валюті України, так і у вільноконвертованій валюті або розрахункових розмірах, які визначають фактичний розмір зобов'язань страховика на дату виникнення або виконання цих зобов'язань.

У разі дострокового припинення дії договору страхування життя страховик сплачує страхувальнику викупну суму, яка є майновим правом

страхувальника за договором страхування життя. Якщо вимога страховика обумовлена невиконанням страхувальником умов договору страхування, страхувальнику повертається викупна сума.

Не дозволяється повернення коштів готівкою, якщо платежі здійснювалися у безготівковій формі, за умови дострокового припинення договору страхування.

Сьогодні на українському ринку страхування життя пропонуються три основні групи страхування [6]:

1) ризикове страхування життя, тобто страхування на випадок смерті, від нещасних випадків, захворювань та інвалідності;

2) змішане страхування життя – накопичувальне страхування із одночасним страховим захистом на випадок смерті з метою забезпечити певний капітал до визначеної дати (наприклад, для купівлі будинку, навчання у вищому навчальному закладі, до весілля тощо);

3) пенсійне страхування – накопичувальне страхування для забезпечення додаткового періодичного (наприклад, щомісячного) прибутку протягом певного терміну або довічно, після виходу на пенсію або досягнення певного віку.

Підприємства, як правило, страхують своїх співробітників від нещасних випадків та на випадок смерті, а найбільш прогресивні купують також пенсійні програми, оскільки кращого мотиваційного інструменту, ніж накопичувальне страхування життя, не існує. Окрім того, страхування дозволяє знизити плинність кадрів та закріпити на підприємстві найбільш цінних співробітників.

У 2005 році по страхуванню життя отримано страхових платежів на суму 15,773 млн.грн., в тому числі страховиками, які мають ліцензію виключно на проведення страхування життя (19 страхових компаній), - більш ніж 14 млн.грн. Кількість діючих договорів страхування життя становила 4 791 048. Частка страхових платежів зі страхування життя у загальних

показниках ринку страхування складає лише 0,52% [4, с.120]. В цілому простежується незначне зростання рівня страхування життя в Україні. Це обумовлено зростанням економіки, а також інтенсивною роботою страхових компаній по страхуванню життя. Накопичені страховими компаніями активи стануть одним із основних джерел довготермінового інвестування та важливим ресурсом для стабілізації економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Всі наведені вище дані свідчать про необхідність ретельного дослідження проблем у сфері особистого страхування, необхідність подальшого роз'яснення широкому колу потенційних страхувальників переваг інституту страхування життя як одного із найбільш ефективно діючих інструментів захисту особистих інтересів громадян. Вважаємо за необхідне розробити низку публічних заходів: серія освітньо-пропагандистських програм на місцевих (!) телеканалах; видання посібників, у яких у доступній для пересічного громадянина формі були б викладені основні положення чинного законодавства щодо особистого страхування та на наочних прикладах показані переваги захисту особистих прав громадян за допомогою угод страхування. Для цього необхідно створити комплексну наукову розробку загальнодержавної програми у сфері особистого страхування життя громадян.

Бібліографічні посилання

1. *Залетов А.Н.* Страхование в Украине. – К.: Логос, 2006.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 1996.
3. Про страхування: Закон України в редакції від 4.10.2001 р. № 2745-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №7. – ст.50.
4. Програма розвитку страхового ринку України на 2001 - 2004 роки. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2001р. №98 // Страхова справа. – 2001. - №1.
5. Программы страхования жизни «Страховой компании «ТАС»// www.taslife.com.ua
6. *Цуканова В.Я.* Страхование. – Х., 2008.